

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

**GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE
LEADERSHIP IN THE NEW NORMAL ERA OF SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF
PATHUM THANI PRIMARY EDUCATION
SERVICE AREA 1**

มรกต ชินนอก^{1*}

จุลดิศ คัญทัพ²

^{1,2}วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต

Morakot Chinnok^{1*}

Juladis Khanthap²

^{1,2}Suryadhep Teachers College, Rangsit University

*Corresponding Author E-mail: Chinnok_MM@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 322 คน เลือกตัวอย่างโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น และทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แล้วทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าดัชนีการจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยพบว่า ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่นมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมา คือ ภาวะผู้นำด้านความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์และ ภาวะผู้นำด้านจินตนาการ ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่ามีทั้งหมด 4 ด้าน 19 แนวทาง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; ยุคฐานวิถีชีวิตใหม่; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to evaluate the current situation, desired situation, and requirements regarding creative leadership in the new normal era among school administrators under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1; and 2) to suggest guidelines for the development of creative leadership in the new normal era among these administrators. A mixed-method research methodology was implemented. The sample of the research was composed of 322 teachers working in schools under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1 during the 2022 academic year. The sample was selected using stratified random sampling based on school size. The research instrument for data collection was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.90. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}). In addition, five school administrators were interviewed using a semi-structured interview format, and the data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that 1) The overall current situation of creative leadership in the new normal era among school administrators under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1 was at a high level, and the overall desired situation was also at a high level. According to the PNI_{modified}, the highest priority need was leadership in flexibility, followed by creativity, visionary leadership, and imaginative leadership, respectively; and 2) The proposed guidelines for the development of creative leadership in the new normal era among school administrators under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1 comprised four key aspects and 19 specific guidelines.

Keywords: Leadership Creative Leadership; New Normal Era; School Administrators

บทนำ

การศึกษาไทยหลังวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก จากการประเมินสถานการณ์การศึกษาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนาของสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2564) พบว่าวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนาส่งผลต่อพื้นฐานความรู้ที่สำคัญ และมีผลต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ในสังคม สะท้อนได้จากที่ในหลายประเทศกำลังเร่งแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มอุปกรณ์ต่าง ๆ เพิ่มอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เด็กเข้าถึงการเรียนมากขึ้น ดังนั้นระบบการจัดการศึกษาแนวใหม่จึงต้องอาศัยสื่อการสอนที่ทันสมัยในการถ่ายทอดองค์ความรู้ผู้เรียน โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารสองทางผ่านระบบต่าง ๆ เช่น ระบบโทรทัศน์ ระบบอินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ดังกล่าวมาข้างต้นโจทย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารสถาบันการศึกษาที่ต้องแสดงศักยภาพเผชิญกับความท้าทายในการบริหารจัดการเพื่อให้ศึกษาไม่สะดุดจากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (โนริถิ เบ็ญจวงศ์ และนิรุทธิ์ นันทมาศวังนรา, 2565) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความริเริ่มเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถานศึกษาเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นและเจริญรุดหน้าไปสู่ความเป็นเลิศได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากวิทยาการต่าง ๆ ในโลกก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และการมีโลกทัศน์

ที่กว้างไกลจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์สามารถกำหนดภาพอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนและเหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ ตลอดจนเป็นการกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อนำสถานศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมายจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (นคร ชูสอนสาย, 2565)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นการตอบสนองเชิงจินตนาการต่อสิ่งต่าง ๆ โดยการนำและประสานงานบุคคลด้วยแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ อย่างท้าทายเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดการริเริ่มสิ่งใหม่ สนับสนุนให้ผู้อื่นได้มีความสร้างสรรค์โดยการตั้งคำถามและการตัดสินใจในการนำผู้อื่น ดังนั้นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ของครู อาจารย์และบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาแนวทางวิธีการใหม่ ๆ และความท้าทายที่สลับซับซ้อนมากกว่าการคงสภาพที่เป็นอยู่แบบเดิม (รัตนภรณ์ ชูรา, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีพื้นที่ความรับผิดชอบ 4 อำเภอ ในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอคลองหลวง ซึ่งมีพื้นที่ติดกับจังหวัดกรุงเทพมหานครและได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา จึงมีการกำหนดนโยบายปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ให้สอดคล้องกับยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนใหญ่ยังขาดการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ เพราะไม่ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษาไม่ได้รับการพัฒนาตนเองให้ปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ การปฏิบัติงานหลักของสถานศึกษา ได้แก่ ฝ่ายบริหารทรัพยากร ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียน และฝ่ายวิชาการ ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานฝ่ายวิชาการ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน แสดงให้เห็นถึงคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาที่อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง อันเนื่องมาจากการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องหาแนวทางแก้ไข พัฒนาอย่างเร่งด่วนเพราะหากผู้เรียนยังมีปัญหาด้านการเรียนรู้และปัญหาด้านพฤติกรรมก็ยากที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพต่อไปได้ การแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นจะต้องมีผู้นำสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งจะดำเนินการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น (จักรกฤษ ภิรมย์, กฤษณก ดวงชาต และชยาภรณ์ เรืองสุวรรณ, 2567)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังที่กล่าวมา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาประสิทธิผลของการจัดการศึกษาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นักวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ว่าเป็นอย่างไร และแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ปทุมธานี เขต 1 ควรเป็นอย่างไร เพื่อนำผลวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณนำมาสังเคราะห์หาความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi – Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2,039 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม 2566) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1, 2566)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 322 คน จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ตัวแปรตามขนาดของโรงเรียน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแยกตามขนาดของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

แล้ว มาทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากแบบคัตออก โดยนำรายชื่อแต่ละโรงเรียนแยกตามขนาดของโรงเรียนที่กลุ่มประชากรปฏิบัติหน้าที่

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 คน ทั้งนี้การเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน มีลักษณะแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นแบบสอบถามแบบตอบสนองคู่ (Duel-response format) โดยมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านความยืดหยุ่น 2) ด้านวิสัยทัศน์ 3) ด้านจินตนาการ 4) ด้านความคิดสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert's rating scale) โดยคำถามทุกข้อต้องตอบ 2 สภาพ คือ สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ระดับ 1, 2, 3, 4, 5 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน / สภาพที่พึงประสงค์ น้อยที่สุด, น้อย, ปานกลาง, มาก, และ มากที่สุด ตามลำดับ

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงหรือความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา จากการนำประเด็นคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพความตรงด้านเนื้อหา (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.90

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi – Structured Interview) เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นกลุ่มผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต ไปยังหน่วยงานต้นสังกัดของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 คน เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำส่งหนังสือขอความ

อนุเคราะห์ไปยังสถานศึกษาที่กลุ่มประชากรเป้าหมายปฏิบัติหน้าที่อยู่ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยใช้ Google Forms เป็นเครื่องมือในการสร้างแบบสอบถามออนไลน์ และสร้าง Qr Code เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทำการสแกนเพื่อตอบข้อคำถามที่สร้างขึ้น ผลการเก็บรวบรวมแบบสอบถามพบว่าสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 322 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยรังสิต ถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่เป็นผู้ให้ข้อมูล เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ และผู้วิจัยส่งหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ พร้อมข้อคำถามไปยังผู้ให้ข้อมูลทางออนไลน์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบล่วงหน้า หลังจากนั้นผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามกำหนดวันนัดหมาย โดยเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้เรียบร้อย ทั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และ หาค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ความหมายดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง สภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.3 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ด้วยเทคนิค Modified Priority Needs Index : $PNI_{Modified}$ ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ (สุวิมล ว่องวานิช, 2562) ดังสมการต่อไปนี้

$$PNI_{Modified} = (I-D) / D$$

เมื่อ $PNI_{Modified}$ หมายถึง ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

I (Importance) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์

D (Degree of Success) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ฯ แต่ละด้าน ซึ่งจะนำเสนอข้อที่มีค่า $PNI_{modified}$ มากที่สุด เนื่องจากมีความต้องการจำเป็นควรได้รับการปรับปรุงพัฒนาเป็นลำดับแรก และนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 322 คน โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 81.68 มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 54.35 และตำแหน่งวิทยฐานะครูผู้ช่วยจำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 53.73 โดยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุครฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

พบว่า สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.14$, $S.D.=0.71$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.43$, $S.D.=0.72$) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ด้านความยืดหยุ่น สภาพการดำเนินการปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, $S.D.=0.72$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, $S.D.=0.69$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีสภาพการดำเนินการปัจจุบันสูงที่สุดคือ ผู้บริหารคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ($\bar{X}=4.16$, $S.D.=0.73$) รองลงมา คือ ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลายวิธี มีการปรับเปลี่ยนความคิดได้หลากหลายมุมมอง ($\bar{X}=4.12$, $S.D.=0.71$) ผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}=4.12$, $S.D.=0.73$) ผู้บริหารสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ($\bar{X}=4.09$, $S.D.=0.71$) และ ผู้บริหารเปิดใจรับฟังและยอมรับความคิดใหม่ ๆ ($\bar{X}=4.04$, $S.D.=0.74$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ข้อที่มีความพึงประสงค์สูงที่สุดคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลายวิธี มีการปรับเปลี่ยนความคิดได้หลากหลายมุมมอง ($\bar{X}=4.55$, $S.D.=0.68$) รองลงมา เป็นผู้บริหารสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ($\bar{X}=4.53$, $S.D.=0.69$) ผู้บริหารคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ($\bar{X}=4.52$, $S.D.=0.70$) ผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}=4.52$, $S.D.=0.71$) และ ผู้บริหารเปิดใจรับฟังและยอมรับความคิดใหม่ ๆ ($\bar{X}=4.51$, $S.D.=0.68$)

1.2 ด้านวิสัยทัศน์ สภาพการดำเนินการปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, $S.D.=0.71$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.38$, $S.D.=0.74$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีสภาพการดำเนินการปัจจุบันสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสามารถเรียนรู้ พร้อมปรับเปลี่ยนเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ก้าวทันต่อสถานการณ์ และมองหาโอกาสใหม่ ๆ อยู่เสมอ ($\bar{X}=4.17$, $S.D.=0.71$) รองลงมาคือ ผู้บริหารเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล สามารถคาดการณ์ความเป็นไปได้ในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ($\bar{X}=4.17$, $S.D.=0.72$) ผู้บริหารสามารถวางแผนแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน ($\bar{X}=4.16$, $S.D.=0.68$) ผู้บริหารมีความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=4.14$, $S.D.=0.70$) และผู้บริหารมีความสามารถในการจูงใจให้ครูใน

โรงเรียนมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{X}=4.09$, $S.D.=0.74$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ข้อที่มีความพึงประสงค์สูงที่สุดคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการจูงใจให้ครูในโรงเรียนมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{X}=4.40$, $S.D.=0.74$) รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=4.39$, $S.D.=0.71$) ซึ่งเท่ากันกับ ผู้บริหารสามารถเรียนรู้ พร้อมปรับเปลี่ยนเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ก้าวทันต่อสถานการณ์ และมองหาโอกาสใหม่ ๆ อยู่เสมอ ($\bar{X}=4.39$, $S.D.=0.71$) ผู้บริหารเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล สามารถคาดการณ์ความเป็นไปได้ในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ($\bar{X}=4.36$, $S.D.=0.76$) และ ผู้บริหารสามารถวางแผนแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน ($\bar{X}=4.34$, $S.D.=0.77$)

1.3 ด้านจินตนาการ สภาพเป็นจริงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$, $S.D.=0.70$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, $S.D.=0.76$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีสภาพการดำเนินการปัจจุบันสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาและความคาดหวังซึ่งก่อให้เกิดมโนภาพในจิตใจ ($\bar{X}=4.20$, $S.D.=0.67$) รองลงมาคือ ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความเมตตา มองโลกในแง่ดี ให้โอกาสและให้อภัย ($\bar{X}=4.17$, $S.D.=0.71$) ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=4.15$, $S.D.=0.68$) ผู้บริหารมีพฤติกรรมในการแสดงออกถึงกระบวนการสร้างมโนภาพที่เด่นชัด อย่างมีเหตุผล ($\bar{X}=4.14$, $S.D.=0.70$) และผู้บริหารมีความสามารถในการลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ($\bar{X}=4.13$, $S.D.=0.75$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ข้อที่มีความพึงประสงค์สูงที่สุดคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=4.40$, $S.D.=0.75$) รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความคิดเห็น ($\bar{X}=4.38$, $S.D.=0.75$) ผู้บริหารสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาและความคาดหวังซึ่งก่อให้เกิดมโนภาพในจิตใจ ($\bar{X}=4.37$, $S.D.=0.77$) และ ผู้บริหารมีพฤติกรรมในการแสดงออกถึงกระบวนการสร้างมโนภาพที่เด่นชัด อย่างมีเหตุผล ($\bar{X}=4.36$, $S.D.=0.78$) ซึ่งเท่ากันกับ ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความเมตตา มองโลกในแง่ดี ให้โอกาสและให้อภัย ($\bar{X}=4.36$, $S.D.=0.72$)

1.4 ด้านความคิดสร้างสรรค์ สภาพเป็นจริงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, $S.D.=0.72$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.42$, $S.D.=0.70$)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีสภาพการดำเนินการปัจจุบันสูงที่สุดคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการกระตุ้น และชักนำให้ครูได้ใช้แนวคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=4.17$, $S.D.=0.69$) รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ($\bar{X}=4.17$, $S.D.=0.72$) ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดที่หลากหลาย มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ($\bar{X}=4.12$, $S.D.=0.72$) ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็วและสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.11$, $S.D.=0.74$) และผู้บริหารมีความสามารถในการคิดค้น ดัดแปลง สร้างวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ($\bar{X}=4.06$, $S.D.=0.72$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ข้อที่มีความพึงประสงค์สูงที่สุดคือ ผู้บริหารมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และสร้าง

นวัตกรรมใหม่ ๆ ($\bar{X}=4.46$, S.D.=0.66) รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็วและสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.72) ซึ่งเท่ากันกับ ผู้บริหารมีความสามารถในการกระตุ้น และชักนำให้ครูได้ใช้แนวคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.66) ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดที่หลากหลาย มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ($\bar{X}=4.40$, S.D.=0.73) และ ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดค้น ดัดแปลง สร้างวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.71)

2. ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ตารางที่ 1 ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ใน ยุควิถีชีวิตใหม่	สภาพเป็นจริง		สภาพที่พึงประสงค์		ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	PNI _{Modified}	ลำดับ
ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น	4.11	0.72	4.53	0.69	0.09	1
ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์	4.15	0.71	4.38	0.74	0.05	3
ภาวะผู้นำด้านจินตนาการ	4.16	0.70	4.37	0.76	0.05	3
ภาวะผู้นำด้านความคิดสร้างสรรค์	4.13	0.72	4.42	0.70	0.07	2
รวม	4.14	0.71	4.43	0.72	0.07	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ลำดับที่ 1 คือ ด้านภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น (PNI_{Modified} = 0.09) ลำดับที่ 2 คือ ด้านภาวะผู้นำด้านความคิดสร้างสรรค์ (PNI_{Modified} = 0.07) ลำดับที่ 3 มีค่า PNI_{Modified} เท่ากัน 2 ด้านคือ ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (PNI_{Modified} = 0.05) และภาวะผู้นำด้านจินตนาการ (PNI_{Modified} = 0.05)

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

ซึ่งสามารถสรุปได้ทั้งหมด 4 ด้าน 19 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น ควรมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- 2.1.1 ผู้บริหารควรเป็นผู้ฟังที่ดี รับฟังความคิดเห็นผู้มีประสบการณ์ และคนรุ่นใหม่
- 2.1.2 ผู้บริหารควรหลีกเลี่ยงการออกคำสั่งควรใช้วิธีการโน้มน้าวใจ
- 2.1.3 ผู้บริหารควรยึดหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
- 2.1.4 ผู้บริหารควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับบุคลากร
- 2.1.5 ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจ คอยสนับสนุน ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่บุคลากร
- 2.1.6 ผู้บริหารควรมีความคิดเชิงบวกกับบุคลากรและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร

2.2 ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ควรมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- 2.2.1 ผู้บริหารควรเป็นผู้มีความสามารถในการจูงใจให้ครูในโรงเรียนมีเป้าหมายร่วมกัน
- 2.2.2 ผู้บริหารควรเน้นกระบวนการทำงานเป็นทีม มีเป้าหมายชัดเจนร่วมกัน

2.3 ภาวะผู้นำด้านจินตนาการ ควรมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- 2.3.1 สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.3.2 ผู้บริหารมองถึงอนาคต สร้างวิสัยทัศน์จากความรู้ ประสบการณ์ เพื่อนำมาพัฒนา

และแก้ปัญหา

- 2.3.3 มีทัศนคติที่ดี
- 2.3.4 มีกระบวนการคิดและสร้างกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ
- 2.3.5 สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน
- 2.3.6 เป็นผู้สื่อสารที่ดีและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร
- 2.3.7 การประชุมและการตัดสินใจร่วมกัน
- 2.3.8 สร้างความเชื่อมั่น และค่านิยมร่วมกัน

2.4 ภาวะผู้นำด้านความคิดสร้างสรรค์ ควรมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- 2.4.1 ผู้บริหารควรมีความสามารถในการคิดค้น ดัดแปลง สร้างวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ใฝ่ศึกษาความรู้และนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม
- 2.4.2 ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ร่วมกับการทำงาน
- 2.4.3 ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการบริหารสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการดำเนินการปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น ภาวะผู้นำด้านความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำด้านจินตนาการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดใจรับฟังและยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลายวิธี สามารถปรับเปลี่ยนความคิดได้หลากหลายมุมมอง มีวิธีการคิดที่หลากหลาย มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ คิดค้น ดัดแปลง สร้างวิธีการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ วางแผนแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นผู้ที่มีมุมมองการณ์ไกล สามารถเรียนรู้

ก้าวทันต่อสถานการณ์ และมองหาโอกาสใหม่ ๆ อยู่เสมอ สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาและความคาดหวังให้แก่บุคลากรได้ บริหารงานด้วยความเมตตา มองโลกในแง่ดี ให้โอกาสและให้อภัยอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อิบตีซาม เจะหะ (2564) ที่พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

2. สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น ภาวะผู้นำด้านความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำด้านจินตนาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรครูต้องการที่จะให้ผู้บริหารพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ให้สามารถปรับตัวและปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการในสถานศึกษากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้ โดยไม่คงที่หรือยึดติดกับแผนหรือรูปแบบวิธีการทำงานแบบเดิม ๆ เป็นผู้เรียนรู้การบริหารความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ คิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสาวนีย์ สมบูรณ์ศิริรัตน์ (2562) ที่พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ ด้านความยืดหยุ่น ด้านการแก้ปัญหา ด้านการวิสัยทัศน์ และด้านจินตนาการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำทางด้านความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น และภาวะผู้นำด้านจินตนาการ

3. ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านความยืดหยุ่น รองลงมาคือด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์ และด้านจินตนาการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนความคิด แผนงาน การยอมรับความคิดเห็น การสร้างบรรยากาศในการทำงาน การตัดสินใจ การปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ ตลอดจนมีความอดทน มีความอิสระในการทำงาน มีความเป็นกันเอง คอยอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือบุคลากรในสถานศึกษา มีความสามารถในการคิดและแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อำนวย ตามงาม และจุฬาพรพรรณ ธาระแพทย์ (2565) ที่พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค COVID 19 มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อแทบทุกแง่มุมของชีวิตเรา รวมถึงความเป็นผู้นำด้วย ดังนั้นคุณลักษณะของภาวะผู้นำควรจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถใช้สติปัญญาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานและการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีในเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.1 ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น พบว่า การเป็นผู้เปิดใจรับฟัง ยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากรหรือผู้มีประสบการณ์และคนรุ่นใหม่ หลีกเลี่ยงการออกคำสั่งควรใช้วิธีการโน้มน้าวใจ

มองคนให้เป็น เลือกคนให้เหมาะสมกับงาน มีหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำงาน ผู้บริหารควรเป็นนักจัดการและนักสื่อสารที่ดี มีความคิดเชิงบวกกับบุคลากรและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้จักเข้าใจผู้อื่น เชื่อมมั่นในตัวบุคลากร การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสื่อสารสองทางระหว่างผู้บริหารและบุคลากร เมื่อผู้บริหารมีทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี รับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ของบุคลากรด้วยความเท่าเทียมกัน และเคารพในมุมมองที่แตกต่าง จะเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม ให้เกิดขึ้นในการทำงาน และช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน การสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันจะส่งผลให้บุคลากรรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บรรยากาศทำงานที่ดีส่งผลให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความมุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานให้สำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คติพงษ์ อ่อนไชย และคณะ (2565) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในอาชีวศึกษา จังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านความยืดหยุ่น ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังเพื่อนำมาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา

4.2 ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ พบว่า การเป็นผู้มีความสามารถในการจูงใจให้ครูในโรงเรียนมีเป้าหมายร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีม มีเป้าหมายชัดเจนร่วมกัน เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน ส่งเสริมความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์จะกำหนดทิศทางในการทำงานโดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางร่วมกัน มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อแรงขับเคลื่อนให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คติพงษ์ อ่อนไชย และคณะ (2565) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอาชีวศึกษา จังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาควรมีทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษาในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจน กว้างไกลและสร้างสรรค์เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

4.3 ภาวะผู้นำด้านจินตนาการ พบว่า การมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมองถึงอนาคต สร้างวิสัยทัศน์จากความรู้ ประสบการณ์ เพื่อนำมาพัฒนาและแก้ปัญหา มีทัศนคติที่ดี เป็นผู้สื่อสารที่ดีและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร มีการประชุมและการตัดสินใจร่วมกัน สร้างความเชื่อมั่น และค่านิยมร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญปัญหาที่ต้องใช้ความคิดในการตัดสินใจ คิดแบบมีกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยมุมมองที่ละเอียดรอบคอบ คิดเชิงบวกและสร้างสรรค์ มองอนาคตในอุดมคติ กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน คิดหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สร้างความเชื่อมั่น ค่านิยม และการมีส่วนร่วมให้แก่บุคลากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และตัดสินใจร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณิษา เพ็ญศรี และชยาภานต์ เรืองสุวรรณ (2566) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร

สถานศึกษา ด้านการมีจินตนาการ มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาแสวงหาความรู้ และเทคนิคใหม่ๆ ในการบริหารอย่างสร้างสรรค์ มีความสามารถสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธา และความหวัง ให้กับบุคลากรเพื่อให้เห็นเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน และมีเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์

4.4 ภาวะผู้นำด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า การมีความสามารถในการคิดค้น ดัดแปลง สร้างวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ คิดสร้างสรรค์ ใฝ่ศึกษาความรู้และนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ร่วมกับการทำงานและพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารที่มีความคิดสร้างสรรค์จะไม่ยึดติดกับแนวทางเดิม ๆ รู้จักปรับและประยุกต์ใช้ สร้างวิธีการทำงานที่หลากหลาย พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนาตนเองเสมอ สามารถพลิกแพลงหาวิธีแก้ไขปัญหได้อย่างเหมาะสม สร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่จะทำให้องค์กรมีศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตินา สิริอด (2565) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ โดยกระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มองโลกในแง่ดี มีความคิดเชิงบวกและมีความเฉลียวฉลาด สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี เพื่อเตรียมพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านความยืดหยุ่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารเปิดใจรับฟังและยอมรับความคิดใหม่ ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการเปิดรับฟังข้อมูลและเปิดใจรับฟังบุคลากรในองค์กร ซึ่งอาจมีการตั้งจุดรับข้อเสนอแนะเพื่อให้บุคลากรสามารถเสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ได้อย่างอิสระมากยิ่งขึ้น

1.2 ด้านวิสัยทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการจูงใจให้ครูในโรงเรียนมีเป้าหมายร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมที่บุคลากรในสถานศึกษาสามารถเข้าร่วมกันได้ เช่น กิจกรรมกีฬาในบุคลากร กิจกรรมออกค่ายอาสา เป็นต้น โดยการสร้างเป้าหมายให้ครูปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มความรักและสามัคคีในองค์กร

1.3 ด้านจินตนาการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการในการลดความขัดแย้ง หาสาเหตุของความขัดแย้ง และเป็นคนกลางในการเจรจายุติความขัดแย้งในองค์กร และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้พูดได้แสดงความคิดเห็นในมุมของตัวเองเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหารอบด้านมากที่สุด

1.4 ด้านความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดค้น ดัดแปลง สร้างวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด โดยการฝึกคิดนอกกรอบ เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ในตัว โดยอาจลองทำในสิ่งที่ไม่เคย

ทำ หรือไปในสถานที่ที่ไม่เคยไป เช่น การเปลี่ยนเส้นทางกลับบ้าน การเปลี่ยนสถานที่ดื่มกาแฟ การเดินเตร็ดเตร่ไปตามท้องถนน และหยุดมองสิ่งรอบตัว เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่แต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในภาพรวมทั้งจังหวัด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อบริหารจัดการสถานศึกษาและทักษะการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุควิถีชีวิตใหม่นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยทักษะสำคัญดังนี้ 1) ด้านความยืดหยุ่น โดยสามารถปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้หลากหลายและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยสามารถแสดงออกถึงการคิดแบบใหม่ แปลกใหม่ การคิดริเริ่มหรือคิดวิธีการใหม่ๆ ที่มีประโยชน์ และความคิดที่มีความหลากหลาย เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ด้านวิสัยทัศน์ โดยสามารถวางแผนแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน สร้างสรรค์ มองการณ์ไกล ใจกว้าง เปิดรับสิ่งใหม่ๆ ไม่อคติ นำองค์กรไปสู่ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ดี มุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ด้านจินตนาการ โดยแสดงออกของถึงความเชื่อ ความศรัทธาความคาดหวัง มีความคิดสร้างสรรค์ มีอารมณ์ขัน และสร้างมโนภาพที่ชัดเจนในจิตใจอย่างมีเหตุผล เพื่อให้บุคลากรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้งในองค์กร และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- คติพงษ์ อ่อนไชย และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอาชีวศึกษาจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *Journal of Modern Learning Development*, 7(2), 65-76.
- จักรกฤษ ภิรมย์, ฤชกนก ดวงชาต และชยาภรณ์ เรืองสุวรรณ. (2567). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 8(2), 552-566.
- ชุติมา สิริอด. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 9(3), 105-120.

- นคร ชูสอนสาย. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานครเขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- โนรีณี เบ็ญจวงศ์ และนิรุทธิ์ นันทมาศวังนรา. (2565). ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคโควิด-19. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(47), 1-13.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รัตนารณ ชูรา. (2564). *การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1*. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรรณิษา เพ็ญศรี และชยาภานต์ เรืองสุวรรณ. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดมหาสารคาม. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3(6), 947-966.
- สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2564). *สำรวจผลกระทบหลังโควิด-19 จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการศึกษาโลก*. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2567. แหล่งสืบค้น <https://thaipublica.org/2021/01/exploring-the-effects-of-covid-19-the-turning-point-of-world-education/>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. (2566). *รายงานประจำปี*. ปทุมธานี: กลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรฯ.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ สมบูรณ์ศิริรัตน์. (2562). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อำนวย ตามงาม และจุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์. (2565). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค COVID 19. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 105-116.
- อิตติชาม เจะหะ. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2*. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.